

HET VAN BEVERENMONUMENT, LAATSTE MONUMENTALE SCULPTUUR VAN JULES VAN BIESBROECK JR

“Zoals Gent de wieg is der arbeidersbeweging in België zal het nu ook de stad zijn waar het eerst een socialistisch monument zal in het openbaar prijken.”

Emiel Vergeylen – 21.02.1924

I. ONTSTAAN VAN HET MONUMENT

Begin augustus 1923 lanceerde de socialistische wijkclub van de Ryhovelaan (thans Frans van Ryhovelaan) het denkbeeld “voor de vereerde nagedachtenis van wijlen partijgenoot Edmond Van Beveren” een standbeeld op te richten op het naar hem genaamde plein.

Op 3 december 1922 was het een kwarteeuw geleden dat de voorman, die reeds in 1870 lid was van de Gentse sectie van de Eerste Internationale, op nauwelijks 45-jarige ouderdom overleed, na vier weken tyfus. Om deze gebeurtenis met een standbeeld te herdenken was het dus te laat. Maar alleszins vroeg genoeg – dacht men – om het beeld klaar te hebben voor de belangrijke Eicos-tentoonstelling van 1924. Deze “Exposition Internationale de la Coopération et des Oeuvres Sociales” zou in het Feestpaleis van het Citadelpark ingericht worden om de vijftigste verjaardag te herdenken van de herstichting van de socialistische en internationale werkersbeweging te Gent. Op het ogenblik dat men met de idee voor de dag kwam, hadden reeds drieëntwintig Europese landen ingetekend, naast de Verenigde Staten en Brits-Indië.

De beheerraad van de Coöperatieve Maatschappij Vooruit Nr 1 verklaarde zich in principe akkoord, maar wou toch eerst de zaak voorleggen aan het partijbestuur. Het plan werd daar enthousiast aanvaard (12.09.23). De idee was intussen aan het grote publiek bekendgemaakt langs het blad “Vooruit” (29.08.23).

Enkele dagen later, op 3 september, nam Edward Anseele in naam van de partij, contact met de vijftigjarige kunstenaar Jules Van Biesbroeck, die toen in Bordighera aan de Italiaanse Riviëra woonde.

Jules Pierre Emmanuel Van Biesbroeck, kortweg Jules Junior, door de vrienden “den Bies” genoemd, stamde uit een Gentse familie, die meerdere bekende figuren heeft geleverd. Zijn vader Jules Evarist of Jules Senior (1848-1920), waarmee hij zo vaak wordt verward in wetenschappelijke publikaties, werd – begonnen als beeldhouwer – een zeer ver-

dienstelijk schilder van historiestukken en portretten en een der bekwaamste en gewaardeerde leraars van de Gentse Academie. Zijn oom, oudste broer van zijn vader, was de beeldhouwer Lodewijk Pieter (1839-1919). De basreliëfs op de fries van het Museum voor Schone Kunsten te Gent en "Excelsior" – in de volksmond "De Vliegevangener" – in het Koning Albertpark zijn van zijn hand. Lodewijks zoon Joris Achilles of kortweg George (1880-1974), in de V.S. bekend als Mister Van B, verwierf wereldfaam als astronoom. Specialist van dubbelsterren was hij eerst verbonden aan het Yerkes-observatorium in Williamsbay bij Chicago en later aan het "Lunar and Planetary Observatory" te Tucson in Arizona. Diens zus Marguereta (1875-1966) was actief als schilderes en artiste van toegepaste kunst in het eerste decennium van de twintigste eeuw.

De beeldhouwer Johannes-Baptist (1825-1878), zijn grootoom, was bedrijvig in kerkelijke kunst en diens zoon Frederik of Frits (1861-1925) was leraar aan de Aalsterse Stadsacademie. Hij vervaardigde o.a. de beelden van de Arteveldehuizen te Gent.

Zowel Jules Sr als Jules Jr hadden hun sporen verdiend voor de socialis-tische partij. Sedert zijn eerste tentoonstelling in het atelier van zijn vader achteraan in de coöperatieve bakkerij op de Nijverheidslaan, thans Nieuwe Vaart, was de jongste mede-inrichter van mei- en herdenkingsstoe-ten, vervaardiger van affiches, doeken en beelden voor de partij. Hij had het portret van Van Beveren geschilderd in 1902, en kleine en grote borstbeelden gemaakt van de voorman, die een buitengewone aftrek hadden en in tal van arbeiderswoningen prijkten. Na een paar versies ver-vaardigde hij in 1905 het definitieve grafmonument. Hij kende Van Be-veren door en door : zijn temperament, zijn typische houding als spre-ker, zijn figuur, kortom "de mens".

"Het is niet mogelijk dat in Gent aan Van Beveren een monument wordt opgericht, zonder dat wy aan Jules Van Biesbroeck vragen, wat hy daarover denkt en of wy voor dit werk op hem mogen rekenen", schrijft Anseele. Maar hij liet onmiddellijk doorschemeren dat het niet te duur mocht zijn, daar het werk gefinancierd zou worden door inschrij-vingen. *"Is de opbrengst hierdoor een weinig kleiner, zy zal zooveel te schooner wezen."*

In de beginfase wist men niet wat het gedenkteken precies worden zou : een gedenkplaat aan het volkshuis op de Frans van Ryhovelaan; een borstbeeld; een standbeeld of een monument op het Edmond van Beve-renplein. Zoals gevraagd, talmde Van Biesbroeck niet om te antwoorden. De eerste zitting van het partijbestuur greep immers plaats op 12 sep-tember. Amper vier dagen na de datering van Anseeles brief schreef de kunstenaar vanuit "Ons Nest", zijn riante villa midden de olijfbomen

aan de Via dei Colli, naar de gezellen. Nuchter. "Men moet weten wat men wil!" Voor een gedenkplaat was hij niet te vinden. Een opschrift met omlijsting was het werk voor een architect of kon beter aan een jonge kunstenaar toevertrouwd worden. Een borstbeeld vervaardigde hij al vroeger. Iedereen was er toen tevreden over en bijgevolg had een nieuw geen zin. Ging de voorkeur naar een standbeeld of monument, dan moest men weten wat in kas was. "Men kan zaaien naar den zak en springen zoo lang de stok reikt." Plaaster werd radicaal van de hand gewezen. Het diende brons, steen of marmer te worden. Want hij had er genoeg van energie te verspillen aan tenietgaande beeldhouwwerken. Zo voor de Luikse Coöperatieve tentoonstelling van 1905, waarvoor hij een monumentaal gewrocht maakte van 6,30 m op 4,10 m en liefst 6,70 m hoog. Dit werd in de twintigerjaren, waarschijnlijk zonder zijn toestemming afgebeeld op het coöperatieve deelgeld (5 en 20 Fr.-stukken). Of zoals voor de monumentale fontein, het zogenaamde "Waterkasteel" op de wereldtentoonstelling van 1913. Alleen het centrale stuk "Schoonheid, Kracht, Wijsheid" bleef gespaard.

Een inrichtingscomité werd opgericht. Eenenzeventig leden : volksvertegenwoordigers, senatoren, provincieraadsleden, schepenen, gemeenteraadsleden van Gent en omliggende, beheerders der Maatschappij Vooruit, vakbondssecretarissen en leden van het Middencomité. Vanaf 1 oktober werd een circulaire rondgestuurd met de vraag voor financiële bijdragen. Zelfs tot in Amerika werd contact genomen met een zekere Paul Verpoest in Montgomery in Alabama. Maar deze liet weten dat er in die streken geen Gentenaars waren en dat men wellicht meer kans had in het noorden bij Patterson in New York, waar de fabrieksnijverheid uitgebreid was.

Merkwaardig was de reactie van de Brusselse federatie (12.11.23). Ze vroeg zich af of het gecollecteerde geld niet nuttiger zou besteed worden aan een sociaal werk, dat dan de naam Van Beveren zou dragen en de arbeidersklasse ten goede zou komen. "Nous estimons, à juste titre, nous semble-t-il, qu'il y a déjà trop de statues (dont personne ne profite) alors que tant d'oeuvres sont encore à réaliser par nous pour améliorer le sort de notre prolétariat : clinique, oeuvres de l'enfance, de la tuberculose, etc. etc. Créer une de ces oeuvres, portant le nom de notre grand Van Beveren, cela ne vaudrait-il pas mieux que d'ériger une simple statue?"

Op 17 november werd een bijzondere zitting gehouden in de boekerij van "Ons Huis". Haast zeker is de Brusselse suggestie daar ten berde gebracht, maar we vonden geen spoor van verslag. Tevens moet erop besloten zijn geweest Van Biesbroeck te vragen uit Bordighera over te komen om zijn visie weer te geven.

De vergadering met de kunstenaar ging door op 1 december in de boekerie van "Ons Huis". Het gedenkteken zou op het Garenmakerspleintje (thans Edward Anseeleplein) komen i.p.v. op het Edmond Van Beverenplein. Van Biesbroeck verbond zich tegenover de Gentse Federatie der B.W.P. de uitvoering van het monument op zich te nemen voor een bedrag dat de 100.000 fr. niet overschreed (03.12.23).

Oudejaarsavond 1923. In der haast pende Van Biesbroeck een briefje naar Emiel Vergeylen (°Lokeren 26.10.1888; †Zelzate 02.03.1974; gemeenteraadslid te Sint-Amandsberg van 1921 tot 1963; provincieraadslid van Oost-Vlaanderen van 1925 tot 1936; lid van de senaat van 1936 tot 1958; federaal secretaris van de BSP voor het arrondissement Gent-Eeklo van 1922 tot 1954). Waar bleven de afmetingen en de foto's van

Foto 1. Maquette van het Van Beverenmonument (Foto Archief en Museum van de Socialistische Arbeidersbeweging, Gent).

het parkje op de Anseeleplaats ? Had hij over deze gegevens beschikt, dan zou de schets al klaar geweest zijn.

Drie weken later staat hij in de "Deelzaal" te Gent met een ontwerp. *"k' breng de schets in plaaster mede zoo dat ik zal aan de vrienden kunnen mijn gedacht laten zien en explikeeren."*

Tevens had hij een afspraak met Anseele voor schetsen en studiën voor zijn portret. Een nieuw contract werd opgesteld : de kunstenaar zou een honorarium van 40.000 fr. ontvangen, verhoogd met 10.000 fr. voor grondstoffen, vervoer en dergelijke.

Er werd contact opgenomen met drie bronsgieterijen, die elk een maquette op schaal 1/8 ontvingen.

Het eerste antwoord kwam van de Fonderie Nationale des Bronze (26.01.24). Deze vroegere firma J. Petermann, gevestigd in de Rue Fontainas, 23-31, te Sint-Gillis, goot voor Van Biesbroeck voordien de Mastplanters, het grafmonument Edmond Van Beveren, het François Laurentmonument en de groep Schoonheid-Kracht-Wijsheid. Directeur E. Sermon liet aan Van Biesbroeck weten dat de uitvoering in gepatineerd brons, 5 m hoog op een terras van 3,5 m² kon verwezenlijkt worden voor 90.000 fr., plaatsing inbegrepen, mits een kraan ter beschikking.

De Fonderie de Bronze Minne-Frères, mondeling om prijs gevraagd door iemand van het bestuur, deelde mee dat het bedrag 85.000 fr. zou kunnen belopen, maar dat ze zich op grond van een maquette onmogelijk konden verbinden (28.01.24). Ze waren bereid een nauwkeuriger prijs-offerte te maken na uitvoering van het monument in gips. Deze bronsgieterij werd opgericht door twee van de acht kinderen van de kunstenaar George Minne, nl. de oudste zoon Georges (°1891) en zijn onafscheidelijke broer Jean (°1901), zesde in de rij. Toen Georges wegens zwakke gezondheid zijn studies aan het Sint-Barbaracollege te Gent diende stop te zetten, leerde hij de stiel van een Gents bronsgieter, en startte het bedrijf in het witte huis op de Kouter te Sint-Martens-Latem vóór 1914. Na Wereldoorlog I verhuisde de zaak naar de Holstraat, 134, te Gent. Na de dood van Jean volgde het faillissement rond 1967.

Dezelfde dag antwoordde ook de Fonderie de Bronze et Cuivre d'Art Charles Vindevogel-D'Hondt. Ze was gevestigd in de Weidestraat, 31, te Gentbrugge en bestaat vandaag de dag nog in de Tweebekenstraat, 2, te Zwijnaarde. Vindevogel was een gewezen knecht van L. Goossens-Steyaert, firma waarschijnlijk opgericht in 1900, die na Wereldoorlog I Goossens-Bauwens zou worden en tenslotte in 1932 kortweg Bauwens, al de tijd gevestigd op het toenmalige Maria-Theresiaplein te Gent. Daar had Vindevogel o.a. de beelden van Domein Van den Bossche gegoten voor de Verloren Broodbrug en "Excelsior" van Lodewijk Pieter Van Biesbroeck. Bijna alle gedenkplaten van Gent kwamen uit dit huis. In

1913 verschijnt Vindevogel voor het eerst in de "Wegwijzer van Gent" met een extra grote aankondiging, maar verdwijnt dan om pas in 1920 terug op te duiken als "Fonderie de Cuivres d'Art, d'Or et d'Argent". In 1924 stelde zijn bedrijf 75 man tewerk. Zijn prijsofferte voor het monument, 5,20 m hoog met een voetstukomtrek van 14 m, in zuiver brons, bedroeg 70.000 fr. De levering zou drie maanden na ontvangst gebeuren en de betaling diende in drie schijven gespreid : na gieten en goedkeuren van het eerste deel, na beëindigen van het tweede en tenslotte één maand na plaatsing, die ten laste van de firma kwam. De laagst biedende haalde het.

In haar vergadering van 21 januari 1924 was de gemeenteraad akkoord gegaan met de oprichting van een monument op het Edward Anseeleplein als eerbetoon aan de werkerscoöperatie en haar voornaamste stichters. Een grondplan en omstandig ontwerp werd geëist.

Opnieuw werd Van Biesbroeck hiervoor door de partij aangeschreven. Men vroeg hem een tekening van het monument met voetstuk en opschrift, die men dan kon laten drukken en verkopen om de kosten te dekken.

Ondanks een rappel was er eind mei nog geen ontwerp, dat als prent of postkaart kon verkocht worden tijdens de Eicos-tentoonstelling, die op 14 juni haar deuren opende.

Paniekerige brief naar Italië, waarop Van Biesbroeck op 4 juni omstandig antwoordde. We geven hem in extenso weer. Wat stijl en spelkunst betreft, dient rekening gehouden met het feit dat Van Biesbroeck slechts lagere school liep als algemeen vormend onderwijs en sedert 1913 haast bestendig in het buitenland verbleef.

"Mijn waarde Vergeylen

Verschooning ! k'heb uwe brieven van 4 febr wel ontvangen maar te oppervlakkig gelezen om er in te vinden dat ge me vraagdet om de teekening (in zitting voor t'monument Van Beveren belooft) k'ben geweldig bezig dit monument neemt al mijnen tijd in, k'ben juist op punt t'eerste deel ervan te gieten in plaaster, dus nu, voor t'oogenblik in de onmogelijkheid te denken eene teekening te maken, maar mijn gedacht was toch wel van die teekening te laten verschijnen ter zelfder tijd van de inhuldiging van t'monument zelf. — daar deze inhuldiging zeker dit jaar niet kan geschieden, daar het niet voltooid zijn kan, dan vind ik het gansch voorbaarig eene teekening van dit monument nu al in t'licht te geven de inauguratie zal dan vijgen voor Paasche worden iedereen zal t'monument al kennen t'zal besproken, beknibbeld, worden op eene teekening ik denk zelf dat het iets is die ik niet mag toestaan — ter zelfdertijd of naa de inauguratie al wat gewilt, maar zoo opvoorhand t'is het défloreeren, het nieuws van ontnemen

t'zelfde geld niet voor een deel van t'monument, want ik staa graag toe dat een deel, in plaaster zelfs, aan t'public getoont worde – t'is een deel van t'echte werk – (alhoewel dit zelf weinig zal spreken als fragment) maar eene teekening, die natuurlijk een schijn moet hebben van volmaakt ?!!!? enfin denkt er eens over, en spreekt er over met de partijgenooten, maar ziet niet te veel mijn artistique faam over den kop voor een geringe geldelijken interest. –

beste groeten van uwen Van Biesbroeck

P.S. Verwonderd u niet dat het vervaardigen van dit monument zoo veel tijd vergt – k'staa er geheel alleen voor zonder de minste hulp, nog voor aanslaan, of werken of gieten, al t'mateeriaal, aarde, plaaster etc. moet me van verre aangebracht worden, k'heb te luteeren met de nu reeds stikkende hitte etc.

JVB

En zoo ge er toch aanhoud de teekening te hebben, wees zoo goed mij de teekening reeds gemaakt (in rood) op te sturen dit zal me t'werk veel gemakkelijken

JVB”

De realisatie van het plaaster gebeurde in drie fasen. De eerste was het gieten van het rechter voorstuk, nl. de groep werklieden, die de eerste steen van de coöperatie plaatsden. Intussen was men bij de bronsgieter ongeduldig om van start te gaan. Rappel. Eind juni komt er een klaagzang uit Ligurië. Eerste tegenslag het weer. De eerste groep was in mei afgewerkt en gemouleerd en stond te drogen in volle zon. Maar talrijke onvoorziene stortvlagen waren spelbrekers. Tweede probleem was de verplichting van de kunstenaar het eerste deel in Italië te houden om de onderstukken van de andere fragmenten te kunnen verbinden. Derde probleem vormde de afmetingen van zijn atelier. Het was te laag om het geheel op te bouwen. Graag had hij alles afgewerkt in Vindévogels werkhuis of in een ander dichtbij gelegen goed verlicht lokaal. De bronsgietrij kon dan het werk beginnen terwijl hij de rest afwerkte, want intussen was hij aan het tweede fragment begonnen, nl. het beeld van Edmond Van Beveren. Vierde en laatste probleem vormde het materiaal en de hulp. “Hier is bykan niets te bekomen, de moeleur die ik hier heb, is zulke krukke dat ik hem soms zou kunnen van de stelling schoppen, daerby niet de minste hulp, voor vergrooting aanleggen of niets, slechts potaarde vol steenen, enfin 't is een echte hel”.

En de miserie gaat verder. “Je suis au désespoir !” schrijft hij aan Anseele (12.07.24). Graag had hij met de “onderste groep” van het monument het beeld zelf van Van Beveren naar Gent verstuurd. Maar hij bleef niet van ongeluk gespaard. Het plaaster van het in open lucht drogende eerste deel leed sterk onder de stortvlagen en vertraagde de verzending. Het

beeld van Edmond Van Beveren dat quasi voltooid was in potaarde ging door de hitte brokkelen, zodat het herbegonnen diende te worden. En dan de materiële miseries, die het werk rekten. *“C’est ma faute après tout, j’ai mal combiné, j’aurais du exécuter le tout à Gand ou j’avais le tout à la main, modèles, plâtre, terre glaise, mouleur et aide de toute sorte – maintenant dat het kalf 1/2 verdronken is il faudra bien s’y résoudre.”*

De vechter gaf zich gewonnen : uitgeput, erg gedeprimeerd, met zieke echtgenote, die hij voor herstel het gebergte had ingestuurd.

Tot de volgende lente werd het werk stopgezet. Het eerste deel, 840 kg, 3,5 m lang, 2 m breed en 1,8 m hoog werd naar Vindevogel gestuurd voor de realisatie in brons.

Foto’s van het eerste deel genomen in zijn Italiaans atelier bestaan er niet : *“aucun photographe n’ayant voulu se déranger pour venir si haut (via dei colli) par cette température !*

Beau pays ! A noi ! et viva Mussolini !

ici, sous ce regime tous tachent de faire le moins possible – l’on est, l’on fait le fasciste et s’est déjà beaucoup c’est même trop pauvre Matteoti!!!” (12.09.24).

Het brons van dit eerste deel werd op de 43ste Gentse Triënnale tentoongesteld van 7 juni tot 2 augustus in het Feestpaleis van het Citadelpark,

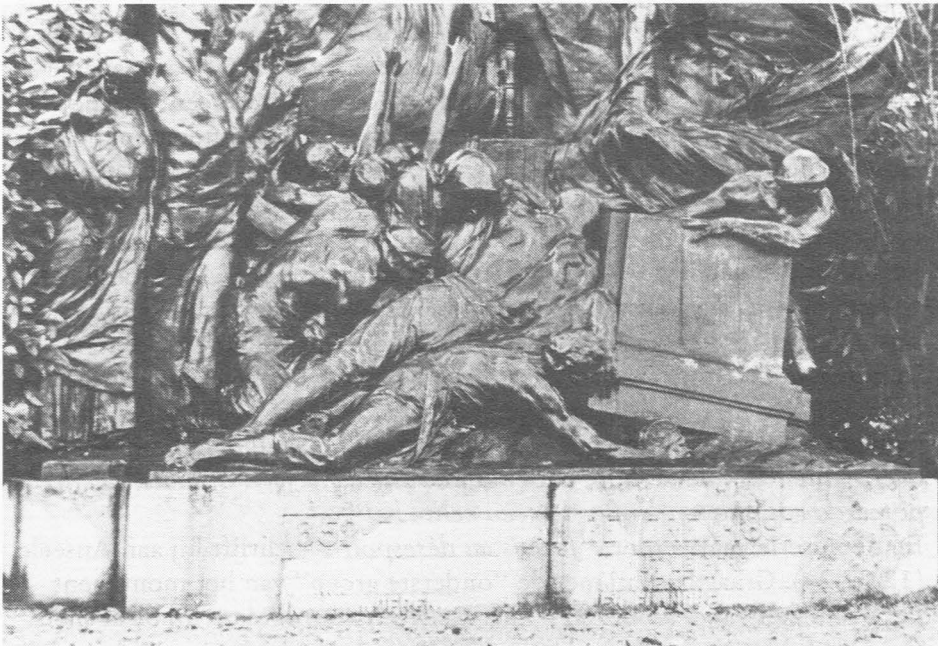

Foto 2. Het eerst klaargekomen gedeelte van het monument : de plaatsing van de eerste steen (Foto A. Walgraef).

tesamen met een van veel vroegere datum daterende bronzen groep "La Famine", die al op de wereldtentoonstelling van 1913 te bekijken was geweest.

Rond 1925 werd de "Fédération nationale des artistes peintres et sculpteurs de Belgique" opgericht, waarvan Van Biesbroeck lid was. Deze syndicale groepering van beeldende kunstenaars stelde op dit salon voor het eerst in blok tentoon. Ze namen zes zalen en zaaltjes in van de zevenentwintig. Het bleek geen succes, daar kwantiteit i.p.v. kwaliteit primeerde. De federatie, die als slogan had "les Beaux-Arts aux artistes", telde 480 leden waaronder Jean Delville, Evariste De Buck en Colbrandt. Maar andere grote namen als Minne, Servaes, Ensor, Van de Woestijne, Permeke, De Bruycker, enz. maakten er geen deel van uit.

Oscar Roelandts, zelf academisch gevormd, gaf over het tentoongestelde eerste deel van het monument een uitvoerige en enthousiaste beschrijving in "Vooruit". Hij schreef o.m. :

"Wat onmiddellijk opvalt, is de heerlijke dooreenwerking der lijnen en de verdeling van licht en schaduw, die voor de openlucht is berekend en aan de strengste eischen voldoet.

We zegden herhaalde malen bij Meunier's Monument aan den Arbeid, dat het eene zwakheid is vanwege den kunstenaar, weg te gaan van afzonderlijke deelen, om slechts naderhand aan het geheel te beginnen denken. Hier is de indruk andersom; het blijft merkbaar dat de artist geen oogenblik zijn vooreerst als geheel ontworpen monument uit het oog verliest, maar elk onderdeel afwerkt, met betrekking tot het ensemble. Aldus beoogt hij eene onverbreekbare eenheid, die eene sterkte daartelt.

De handeling der groep is de volgende. De zware steen moet op zijne plaats worden gebracht. Aan den rechterhoek heeft een man alle kracht ontplooid om samen met zijne makkers den steen langs eenen kant op te lichten. Links zijn vier figuren; een eerste ligt bijna op den grond om eene houten rol onder den steen te duwen; een tweede drukt met schouders en lichaam tegen den steen zelf; achter hem is een hefboom waarop het geheele gewicht van een derde duwt, en die ook aan eene vrouw toelaat aan de handeling deel te nemen. Niets is gewrongen in de verschillende houdingen; allen kennen slechts eene zorg : volledige krachtontplooiing tot wellukken der inspanning. Zulke groepering mag slechts gewaagd worden door meesters in het vak, die weten wat arbeid is, tot eerste-klas anatomisten behooren, alle vorderingen van plastiek en esthetiek kunnen bevredigen. Alles, in dit gedeelte van het Monument, is volledig bestudeerd, niets werd aan het toeval gelaten, en nochtans bewaart het ongeschonden spontaneïteit en inspiratie. Uit overtuiging geboren, werd het met groote kunst uitgevoerd. Het is een genot die rug-

gevlakten te beschouwen, waar elke spier, iedere wervel zijne rol vervult; die gelaten te doordringen waarop, naast inspanning en wilskracht, bewustzijn ligt van hetgene zij te vervullen hebben. Het is eene weelde die rompen te bekijken, wier harmonie nooit in eentonigheid vervalt, omdat de beeldhouwer immer nieuwe motieven weet aan te wenden : gekleede onderlichamen, een hoed, een doek rond het vrouwenhoofd zijn evenveel elementen die verscheidenheid brengen, terwijl de eenheid der gedachte ongeschonden blijft bewaard. Elk deel dient afzonderlijk bekeken, en dat weer tot het algemeene teruggebracht : een voet op het voorplan is eene proef van gewaagdheid, een schouder, met de spieren van den bovenarm en die van den rug, is eene les van ontleedkunde. En steeds behoudt de Kunst hare rechten. Bemerkt met welke meesterschap het monument van den voorgrond weggaat, over den neerliggenden zwoeger, den half opgerichten arbeider, naar de beide kracht-ontvouwende werkers, die onmiddellijk verband zullen daarstellen met de massa, welke er op volgen moet.”

Van Biesbroeck nam het kalmer op. Hij werkte verder aan de portretten van Anseele en diens kinderen. Het kleine beeld van Eedje – alleen het hoofd dus – was af en zou als studie dienen voor het grote portret ten voeten uit.

Intussen verliep de Eicos-tentoonstelling zonder het Van Beverenmonument als blikvanger. Maar men koesterde de hoop dat het monument klaar zou komen in de loop van 1925 en de week van 16 tot 22 december 1924 werd een grootse propagandaweek.

Voorjaar 1925.

Niet bij Vindevogel, maar in de drukkerij “Het Licht”, toen verhuisd van de Hoogpoort naar de Lieven de Winnestraat, kreeg Van Biesbroeck een ruime, klare werkplaats.

Op 2 of 3 april arriveerde hij te Gent, in het heetste van de kiesstrijd voor Kamer en Senaat (05.04.25) en ging onmiddellijk aan de slag. Eind september waren de plaasteren modellen voltooid. Van 22 april tot 22 september logeerde hij met zijn familie in het “Hôtel Wilson” op de Sint-Michiëlshelling, 1-2, door H. Bonne opgehouden.

Op 6 oktober waren alle modellen bij Vindevogel. De firma kwam op 23 november klaar met het in bronsgieten van de Van Beverenfiguur en Marianne. Eind februari 1926 was het ganse monument gegoten en bracht het partijbestuur een bezoek aan de bronsgieterij. Er werd 4.500 kg metaal gebruikt en de plaat had een gemiddelde dikte van 5 à 6 mm. Het hoogste punt bereikte bijna 7 m.

Op 15 januari 1926 werd beslist het monument in te huldigen op de sluitingszondag van de Gentse kermis 25 juli.

II. BESCHRIJVING VAN HET MONUMENT

Prachtig van eenheid in zijn uitvoering, kan men in deze allegorische groep toch vier ideeën of fragmenten onderscheiden.

Het eerste fragment is uiteraard Edmond Van Beveren. Hij spreekt vurig vanop een podium een denkbeeldige menigte toe. De gelijkenis is merkwaardig volgens hen die hem gekend hebben. Hij is gekleed in een wat onwennig zittende jas. De rechterarm steunt op een eenvoudige cafétafel met slordig tafelkleed en een belletje in het bereik van de propagandist. De linkerarm is gestrekt en de wijsvinger naar beneden gericht, om te onderlijnen dat hier in Gent de eerste steen van de coöperatieve beweging werd gelegd.

Foto 3. Edmond Van Beveren. Atelierfoto in "Het Licht" in de Lieven De Winnestraat (Foto Archief en Museum van de Socialistische Arbeidersbeweging, Gent).

Dit gebaar maakt de verbinding met fragment 2. Op de voorgrond is een groep aan het werk, die kracht en wil uitstraalt. Volksmensen spannen zich in om in een uiterste krachtinspanning de eerste steen van de coöperatie op de juiste plaats te leggen. Links van de steen een bijna liggende zwoeper, een halfopgerichte arbeider, een wikkende derde en een zich neerbuigende, bekommerd toekijkende vrouw. Rechts een arbeider die de steen helpt richten. (De interpretatie dat het om een boer, een mijnwerker en een havenarbeider gaat, is journalistenfantasie. Wat dan met de twee overige figuren ?)

De groep links van de steen gaat als een waaier crescendo de hoogte in en maakt zo harmonieus de overgang naar fragment 3.

Uit dit derde deel spreekt vreugde en schoonheid. Een smid, met naakte tors, omgord met de lederen schort, de hamer in de riem, steekt juichend de armen in de lucht, in beide handen palmtakken houdend en in de linkerhand een tweede hamer. Links een moeder, die haar zuigeling toelacht. Rechts een vrouw, die een jubelend meisje opgetild houdt. Een ander meisje staat rechts van de smid en kijkt gefascineerd toe.

Deze groep leidt niet naar Edmond Van Beveren, zoals Oscar Roelandts in "Savoir et Beauté" schrijft, maar naar Marianne. Zij is het die door deze arbeiders juichend wordt begroet.

En zo is er de verbinding met fragment 4, de zegevierende Marianne, het oprukkende socialisme. Een immense figuur ! Haar plastische vormen staan elegant afgetekend onder een transparante stof. Haar linkerarm steekt ze triomferend omhoog. Zij draagt een breed uitwaaiende vlag over de rechterschouder. Symbool van de strijd, bedekt hij zwierig ten dele Van Beverens voeten en maakt aldus de verbinding met fragment 1. Zo is de kring gesloten. Maar bij de montage van de delen ontstond er een leegte tussen fragment 1, 2 en 3-4. Van Biesbroeck vulde deze ruimte op door een groepje van drie kinderen in te lassen, waarvan sommige juichend de armen opsteken naar Marianne.

Ironische vaststelling in "La Flandre Liberale" : *"Tous les personnages portent le cachet d'une santé robuste : torses et bras puissants des hommes, formes arrondies et plantureuses des femmes, enfants potelés heureux de vivre. Ils n'ont certes pas besoin d'attendre un nouveau régime pour se bien porter."*

Van Biesbroeck ergerde zich aan sommige interpretaties van zijn werk. Zo schreef hij aan Vergeylen (01.07.26) over een artikel in de liberale "La Flandre Liberale" : *"Ik heb hier een uitknipsel van de Flandre (aangaande het monument) gekregen; schrijver zegt onder ander : Van Beveren est représenté debout à côté d'une table de meeting montrant d'un geste énergique la voie à suivre !! – wat dwaze sul – la voie à suivre met den wijsvinger naar beneden !! – 't is misschien wel iets om*

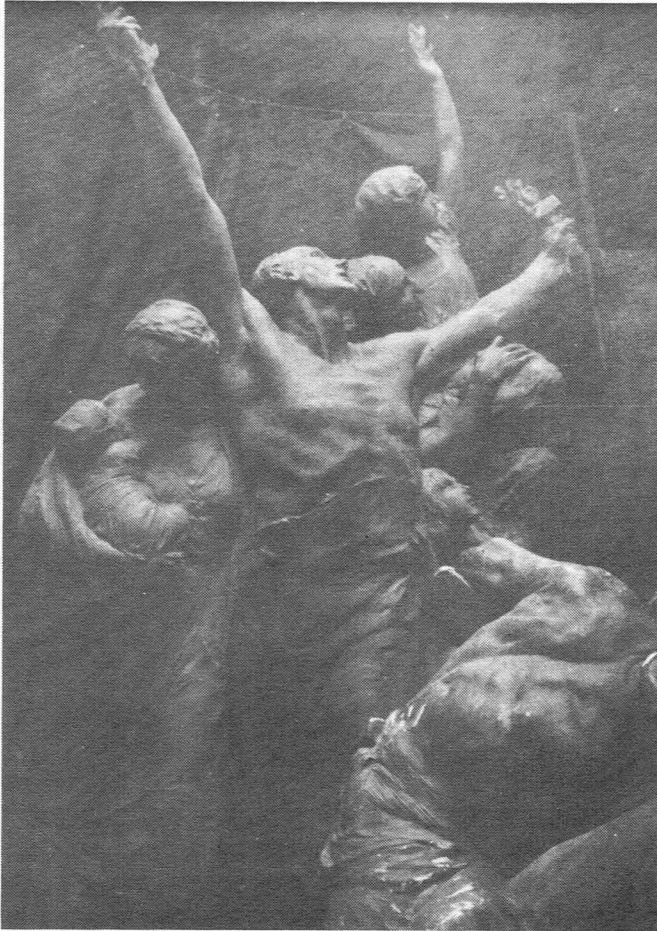

Foto 4. Marianne bejubelend. Atelierfoto in "Het Licht" in de Lieven De Winnestraat (Foto Archief en Museum van de Socialistische Arbeidersbeweging, Gent).

klaar aan te duiden in het een of ander artikel aangaande het monument, dat de attitude door den artist aan Van Beveren gegeven niet is "la voie à suivre" maar wel eene krachtige bevestiging van "Hier ter stede leg ik den eerste steen der sociale cooperatieve beweging" Hier ! (de plaats aanduidende) maar niet den ten volgen weg aanduidende !! naar onder !! 't en is maar nen liberalen dwaze – die het zoo kan zien - "La coopération est symbolisée par un grand sujet allégorique, une femme, tenant en main l'énorme drapeau rouge !! 't en eerste drapeau rouge, den jongen ziet rood, en als ne stier (die hij zeker niet is) verbeisterd het zijne zinnen. La femme qui tient le drapeau est la Marianne, notre Marianna l'esprit entrainant et idéal qui nous a fait faire ce que nous socialistes avons

crées et dont Van Beveren est un produit. La coopération est symbolisée par l'effort collectif des ouvriers à placer la pierre angulaire de leur création. Dat alleen is het juiste subject."

Zo ook ergerde hij zich aan een artikel in het socialistische "Le Peuple" (26.07.26) over de inhuldiging van het monument.

"Devant une Marianne déployant un large drapeau Edmond Van Beveren est à la tribune montrant du doigt la première pierre de la fondation du Vooruit et appelant les travailleurs à la lutte. A sa droite, un groupe d'ouvriers éveillés à la conscience de classe, tendent vers lui, dans un geste d'espoir, leurs bras. Plus bas, un autre groupe d'ouvriers qui sommeillent encore". Tot daar de krant. Uit een brief aan Vergeylen (17.08.26) die hem het artikel samen met deze verschenen in "Vooruit" opstuurde, citeren we : *"daarbij de redacteur moet ook al eene hoogdravende intelligentie hebben leest immers de beschrijving van t'monument "A sa droite un groupe d'ouvriers éveillés à la conscience de classe (!!!) tendent vers lui (t'geld t'standbeeld V.B.) dans un geste d'espoir, (!!) leurs bras. Plus bas, un autre groupe d'ouvriers qui sommeillent encore" Non de D... K had nooit gedacht dat zelfs in nen idiot's kop deze plastische uitdrukking van spanning en kracht t'gedacht kon doen tot stand komen "d'ouvriers qui sommeillent encore"!!!!!! Enfin, t'en is aan allen niet gegeven".*

Ook aan andere commentaren zou Van Biesbroeck zich wellicht geërgerd hebben, maar hij vermeldt ze niet of hij kent ze niet.

Vooreerst een fragment uit de toespraak van niemand minder dan zijn vriend Vader Anseele op de openingsplechtigheid :

"... hulde zij den grooten kunstenaar Jules Van Biesbroeck. Hij die Van Beveren goed heeft gekend en diep heeft begrepen, hij heeft hem op dit voetstuk doen herleven. Zijn kop is een meesterwerk en, hij, de weg wijzend vol geloof, geestdrift en kracht, staat zooals duizenden hem hebben gezien en toegejuicht..."

Avanti, alias Oscar Roelandts, oud-medestudent van Van Biesbroeck aan de Gentse Academie, en ver familielid van hem, geschiedschrijver van de Gentse socialistische beweging, schrijft in de tweede uitgave van zijn "Terugblik" : *"Het beeld van een pionier, wien geestdrift uit de oogen straalt, wiens leden zich buigen, als voor een aanval, wiens arm wijst naar het verre doel dat zal bereikt worden wanneer zijne vervoering gloed in de harten der onterfden doet opvlammen."*

En in een artikel in september in het Henegouwse "Savoir et Beauté" : *"La main gauche vise le but lointain, que sauront atteindre ceux qui le suivent". ("Était-il gaucher ?")* vroeg een andere journalist schalks.)

Het katholieke "Le Bien Public" schreef (27.07.26) : *"Le monument ... représente le tribun debout à une table de meeting, la main tendue, par-*

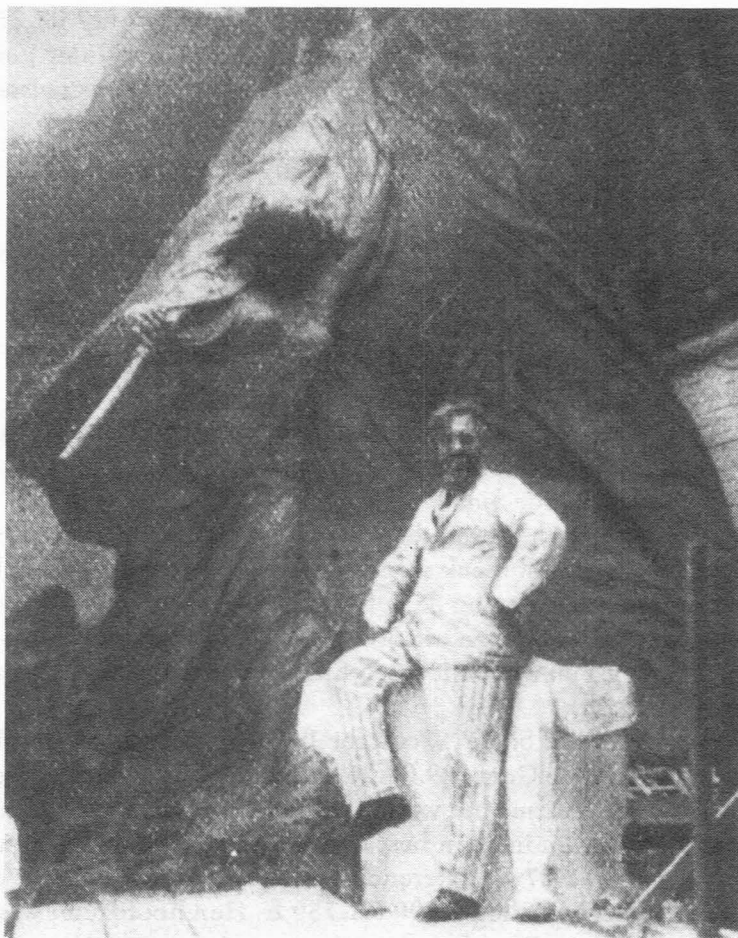

Foto 5. Van Biesbroeck poserend vóór Marianne in het atelier van "Het Licht" in de Lieven De Winnestraat (Foto Archief en Museum van de Socialistische Arbeidersbeweging, Gent).

lant à la foule. Le fond du groupe est formé par une femme, symbolisant la coopération, portant un drapeau rouge déployé. D'un côté, des femmes tendent des palmes à l'orateur, tandis que sur le devant, des ouvriers, dans un violent effort, posent la première pierre du nouvel édifice social."

Enkele beoordelingen van de kunstwaarde van het monument.

We beperken ons tot één socialistische stem, nl. deze van Oscar Roelands in "Savoir et Beauté" : *"le Monument Van Beveren est d'un art profondément impressionnant. Né d'une conviction inébranlable, jailli du coeur même de l'artiste, il va droit au coeur de l'ouvrier conscient. La série des oeuvres sculpturales créées par Van Biesbroeck – le peintre ne le cède en rien au modelleur – est longue déjà."*

De liberale "Gazette van Gent en der beide Vlaanderen" (27.07.26) :
"Het gedenkteken, een prachtwerk van den beeldhouwer Jules Van Biesbroeck junior ... mag zonder schroom als 't mooiste en kunstvolste monument van Gent betiteld worden."

De liberale "La Flandre Liberale" (27.07.26) : "Ce monument de belle allure et plein de vie..."

Stippen we aan dat de katholieke "De Gentenaar" geen weet had van een inhuldiging van een Van Beverenmonument...

III. DE SOKKEL

Het geheel diende op een uitbektele sokkel te komen.

Reeds op 18 februari 1924 stelde een zekere Gustaaf Mahn zijn kandidatuur om een arduinen sokkelbekleding te kappen. Welk antwoord aan deze bij de pinken zijnde man werd gegeven is ons niet bekend.

Pas twee jaar later, na het beëindigen van het monument, werd het probleem actueel. Van Biesbroeck diende de tekening te maken voor het voetstuk, maar hij wachtte op de definitieve keuze van de plaats voor het monument. De hoogte en uitsprong van de mouluren hingen teveel af van de omgeving en evenmin beschikte hij over de juiste tekst van het opschrift (20.03.26).

Prijsaanvraag gebeurde bij de "Gentsche Bouwwerken" in de Sint-Pietersnieuwstraat, 66, te Gent (09.04.26). Er zijn geen nadere gegevens, maar feit is dat deze firma het werk uitvoerde in blauwe hardsteen, zeer duurzaam materiaal en in kleur best harmoniërend met brons. Een offerte van hen van 08.02.27 (!) daterend voorzag een bekleding langs de drie geziene zijden en beliep 1.500 à 1.750 fr. Hun hoofdzetel was toen naar de Begoniastraat, 7, verhuisd.

Intussen was deze firma op 12.06.26 bezig aan de fundering. Op de millimeter gedetailleerde ontwerpen voor de sokkel werden meegedeeld.

Van Biesbroeck – ontevreden over het niet aanvaarden van zijn voorwaarden om naar de inhuldiging naar Gent te komen (waarover verder), liet langs Vermêeren om details overmaken betreffende het sousbassement. Toen deze gegevens in handen van Vergeylen kwamen (28.06.26), was het werk al bijna voltooid. Men verzekerde Van Biesbroeck echter, dat men in dezelfde zin gewerkt had, als door hem voorgesteld. Toch moet de kunstenaar, muggeziftend, vóór 10.07.26 opmerkingen gemaakt hebben aangaande een overhellen of verzakken van het monument, en dit op basis van een foto. De foto was niet al te goed gelukt, vergoelijkte men, maar men speelde zijn opmerkingen toch door naar Vindevogel. Van Vindevogel moeten ze bij de Gentse Bouwwerken terechtgekomen zijn, die haast een half jaar later hun antwoord formuleerden (07.01.27). Een verzakken was onmogelijk. Primo de fundering was in eerste kwali-

teitsbeton van "briquailon", gegoten in een vierkant van 4 m en 30 cm dik, wat 160.000 kg kon dragen of (lichtjes overdreven) veertig van dergelijke monumenten; secundo bleken de beelden bij nameten pas en in het lood te staan; tertio : er was geen verzakking vast te stellen. Het moest dus om gezichtsbedrog gaan, te wijten aan het feit dat de linkerkant 2 cm lager aangevuld werd, en de vlag plus de "eerste steen" langs eenzelfde kant afhielden. Als oplossing werd gesuggereerd de grond een beetje te planeren.

Nadat eind juni 1926 eindelijk een beslissing gevallen was over de definitieve plaats voor het monument, besloot men voorlopig een valse sokkelbekleding te plaatsen en de definitieve, naar omstandig plan en tekening van Van Biesbroeck, na de inhuldiging te vervaardigen.

Op 14 augustus 1926 werd de kunstenaar de tekening gevraagd. Teleurgesteld, verongelijkt en koppig, liet hij pas begin maart 1927 iets van zich horen. Langs zijn vriend en zaakvoerder Vermêeren om. Deze baatte op de Vrijdagmarkt, 20, een zaak van verfarmakelen uit; zaak die nog steeds naar hem genoemd wordt; al is het opschrift wat kaduuk geworden.

Pas in de zomer van 1927 zou hij de uitgetekende sokkelbekleding meebrengen, wanneer hij naar Gent kwam.

Oorspronkelijk was door de Commissie voor het Monument in het voorjaar 1924 bepaald, dat de tekst zou luiden :

"Aan Edmond Van Beveren
De Vader der Werkersbeweging in Vlaanderen
en een der stichters van Vooruit".

Later liet men het laatste deel van de zin weg. De eentalig Nederlandse tekst strekte zich uit over de ganse breedte van het voetstuk. Van Biesbroeck gaf preciese richtlijnen dienaangaande.

Nadien kwam er een tweetalig opschrift :

"1852 – EDMOND VAN BEVEREN – 1897
Hij was de vader   Il fut le père
der werkersbeweging   du mouvement ouvrier
in Vlaanderen   en Flandre".

In oktober 1947 kreeg het monument een nieuwe sokkelbekleding voor de vijftigste verjaardag van het afsterven van Van Beveren. De tekst bleef ongewijzigd, maar het lettertype, de schikking en de vorm werden anders :

"1852 – EDMOND VAN BEVEREN – 1897
Hij was de vader der   Il fut le père du
werkersbeweging   mouvement ouvrier
in Vlaanderen   en Flandre".

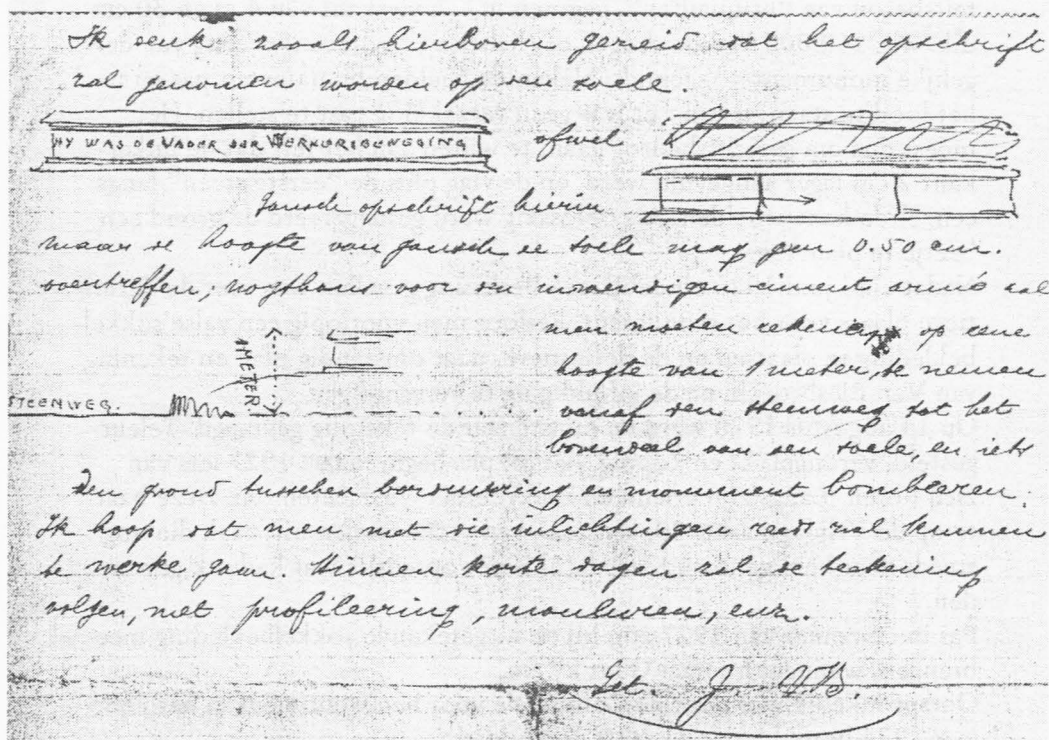

Foto 6. Richtlijnen van Van Biesbroeck voor de sokkelbekleding (Archief en Museum van de Socialistische Arbeidersbeweging, Gent).

Foto 7. Oudste sokkelopschrift (Detail postkaart, verzameling A. Verbeke; foto A. Walgraef).

Foto 8. Tweede sokkelopschrift (Detail postkaart, verzameling A. Verbeke; foto A. Walgraef).

IV. WAAR WORDT HET MONUMENT GEPLAATST ?

Bij het lanceren van de idee in 1923 stelde de wijkclub van de Ryhovelaan het Edmond Van Beverenplein voor, opvatting die alras werd verlaten.

Waarschijnlijk werd in de vergadering van 3 december 1923 besloten het monument te plaatsen in het hofje van de Edward Anseeleplaats, het vroegere Garenplaatske. Op 21 januari 1924 verleende de gemeenteraad machtiging om daar een gedenkteken op te richten ter herinnering aan "De Werkerscoöperatie en hare voornaamste stichters". Maar Vooruit diende een grondplan en omstandig ontwerp in driedubbel aan het schepencollege voor te leggen. Iets wat blijkbaar wat al te lang duurde. Vandaar een rappel op 1 februari.

Op 4 februari schrijft Vergeylen naar Ligurië met de vraag aan Van Biesbroeck een tekening te maken van het monument met voetstuk, opschrift, etc. Tien dagen later nog eens een rappel naar de kunstenaar. Intussen had ook de Commissie van Monumenten en Stadszichten zich unaniem akkoord verklaard met het project (25.01.24). Zij preciseerde : *"Le monument sera élevé vers le fond de la place et se détachera sur de la verdure"*.

Dan wordt het stil rond deze kwestie. Totdat het beeld zijn voltooiing nadert begin 1926. Op 15 januari laat de Gentse Federatie van de B.W.P. in een brief aan het Schepencollege weten dat het Edward Anseeleplein te klein is en dus ongeschikt voor een monument met dergelijke afmetingen. Als geschikter plaats stellen ze het Frankrijkplein voor, bezuiden het Zuidstation. Op de rotonde zou het beeld als achtergrond het Feestlokaal van Vooruit hebben, "de socialistische tempel", en de socialisten zouden zich niet te kort gedaan voelen t.o.v. de katholieken, aan wie voor het op te richten Heilig Hartbeeld wel het parkje bij Sint-Baafs geweigerd was, maar die het park rechtover Sint-Annakerk waren toegewezen.

Een nieuwe brief van de Federatie ging op 26.02.26 naar het schepencollege. Van Biesbroeck maakte bezwaren tegen het Frankrijkplein. Welke, weten we niet. De ingang van het Park aan de Heuvelpoort, bij het Museum van Schone Kunsten werd nu voorgesteld.

Intussen was de Commissie voor Monumenten op vraag van de schepen van Schone Kunsten op 20.02.26 de werkplaats van Vindevogel op Gentbrugge gaan bezoeken om het monument in ogenschouw te nemen. *"Les membres qui ont assisté à cette visite ont pu se rendre compte de la grande allure decorative de l'oeuvre, celle-ci a été conçue pour être vu de face et latéralement. La face postérieure étant réservée uniquement à une inscription commémorative. Il paraît donc utile de la dresser contre un fond et il importe en raison de ses proportions de ménager des*

perspectives latérales et de face, suffisamment étendues.” Er was geen unanimité i.v.m. het Frankrijkplein. Hulin de Loo, die niet deelnam aan de vergadering van 27.02.26, verdedigde schriftelijk zijn visie voor het Garenplaatske. Zijn argumenten kennen we niet. Unaniem keerde de Commissie zich tegen de keuze van het Frankrijkplein en opteerde ten slotte voor de Edward Anseeleplaats.

Op 16.03.26 stuurde het schepencollege aan Van Biesbroeck in Bordighera het advies van de Commissie van Monumenten en Stadsgezichten. *“Notre Commission a estimé à l’unanimité que le choix de la Place de France ne pouvait être approuvé, cette place ou plutôt ce carrefour constituant un site urbain qu’il vaudrait mieux maintenu intact. De même elle ne peut qu’émettre un avis défavorable pour l’emplacement proposé par la fédération gantoise de B.W.P. à la porte de la Colline, le monument en question y serait perdu dans une trop vaste étendue et de ce fait l’oeuvre de l’artiste n’y serait pas mise en valeur.*

Tout au contraire dans une place fermée comme la Place E. Anseele – l’ancien Garenplaatske –, nous trouvons le cadre resserré si favorable à la mise en valeur des monuments de sculpture. Celui-ci se profilerait sur un groupe de maisons et du fait que les rues aboutissant à cette place, débouchent dans les coins de celle-ci, nous y trouverions les perspectives latérales nécessaires.

De plus notre Commission estime que la valeur d’impression et la signification de ce monument seraient infiniment plus grandes s’il était placé dans ce milieu devenue quasi historique. Il y marquerait le lieu même de l’activité de celui auquel il est élevé et ou la coopération a vu ses premiers progrès.”

Bij Van Biesbroeck viel dit voorstel allesbehalve in goede aarde. Aan de schepenen van Schone Kunsten De Saegher schrijft hij gematigd en wel-doordacht (20.03.26) dat hij de beslissing van de Commissie bijtreedt om het Frankrijkplein als ongeschikt te beschouwen. De Heuvelpoort of een hoekje in het park bevalt hem daarentegen veel meer, veinst hij. Het monument vraagt inderdaad een achtergrond van groen. En de achterkant van het monument is van weinig belang, daar het wellicht toch geen inscriptie zal dragen. Het Anseeleplein heeft wel een historische waarde, maar hij kan met dit voorstel moeilijk akkoord gaan, daar deze plaats zowat de “débarras” is van de Vrijdagmarkt, waar allerlei karren en voertuigen geplaatst worden. Daarenboven zijn de afmetingen van de sculptuur veel groter geworden dan oorspronkelijk voorzien, en is het kunstwerk zowel decoratief als artistiek te belangrijk om daar geplaatst te worden.

Het monument zou op een plaats moeten komen waar het in het oog springt. Hij denkt aan het Emile Braunplein met de rug naar Sint-Niklaas-

kerk in het stadscentrum. Of aan het Zuidstation. Argumenten voor dit laatste voorstel zijn dat het beeld "Excelsior" van zijn oom Lodewijk er reeds staat; dat een rij grote bomen een groene achtergrond vormen; dat de achterkant van het monument voldoende vrij zou zijn om een eventuele inscriptie te dragen; dat men op het geheel een prachtig voor- en zijzicht zou hebben en dat daar de kunstkwaliteiten van het monument volledig tot hun recht zouden komen, "*point capital et auquel je tiens tout particulièrement*".

In een schrijven naar Vergeylen diezelfde dag uit hij zich vrijelijk. "*K'ontvang daar zoeven den hier ingesloten brief van den Schepene van Schoone Kunsten – daar neffens zult ge den brouillon vinden van t'geene ik er hem per keerende post op antwoord – zoo zijt ge gansch op de hoogte van de maneuvers !*

Zeg eens jongens gaat ge de Kl...zakken uithangen ? Gaat ge niet beslist zeggen daar moet het staan en niet elders ? Ge wilt overal den baes zijn en ge zoudt nog in t'stad uwen wil niet kunnen doen doordringen – en imponeeren – voor t'placement van zulk een kunstgewrocht t'zou schande zijn !! Verheerlyking van ons ideaal uitgevoerd door mij den eenige monumentale sculpteur van talent die Belge voor t'oogenblik telt !!!

Gaat ge u bij den neus laten leiden ? doen wat die heeren van den domper willen ? de bekrachtiging van zooveel strijders en studie laten wegstoppen op een klein afgelegen plekje, debarras van de Vrydagmarkt, waar niemand meer passeert die er niet over moet sinds we magazijnen en feestpaleisen hebben op groote plaatsen – Waar nooit geen vreemde komt wanneer hij er niet geroepen is – handen uit de mauwen, ze vinden eene plaats voor t'heilig herte in center van de stad maar ons monument moet weggedofd worden of in t'park voor de kindermeiden of op t'hiistoriek ! garenmarktje voor de hondekerren en loswagens !!

Aan de zuidstatie moet het komen daar word het gezien van wie wilt of niet en zal het zich imponeeren".

De dag voordien (19.03.26) had de socialistische schepen Cnudde in de Commissie voor Monumenten het Garenplaatske duidelijk afgewezen als vestigingsplaats : het was te klein en niet meer in overeenstemming met de artistieke waarde van het monument. Dat de socialisten aanvankelijk dit pleintje hadden uitgekozen lag aan het toenmalig idee enkel maar een buste van Van Beveren te maken. Cnudde drong aan op 'n plaats in het park, bij voorkeur aan de Heuvelpoort, omdat de meeste beweging daar was. (Het partijbestuur was van oordeel dat er in de gemeenteraad nooit een meerderheid zou kunnen gevonden worden voor Van Biesbroecks verlangen het monument in de buurt van de Zuidstatie te plaatsen.)

Daar de leden van de Commissie van Monumenten niet tot een overeen-

komst konden komen, besloot men op voorstel van Coppejans, een verplaatsbaar gabarit te maken en naast de voorgestelde plaatsen ook enkele andere uit te testen zoals de square van de Bijloke of de square Baudeloo, om zo de uiteindelijke keuze te maken.

Het doek voor deze malle werd geschilderd door Richard De Rycke, Ham, 79, te Gent. De man borstelde o.a. theaterdecors. Voor het lijnwaad, de tekening en het schilderwerk rekende hij aanvankelijk 1.700 fr. aan, som die achteraf verminderd werd tot 1.300 fr. In de prijs was de levering van het hout en het monteren van het doek niet begrepen.

Op 29 april ging de presentatie van het gabarit door. Om 11 u was het verzamelen geblazen aan de Heuvelpoort. Van de achttien leden van de Commissie ontbraken er drie. Onder de vijftien aanwezigen vijf socialisten. Verder assisteerden schepen Balthazar, Vergeylen en andere leden van het Comité van het Monument, en De Wilde, directeur van de stadsbeplantingsdienst. Van Biesbroeck, uitgenodigd, kwam niet over uit Italië.

Twee plaatsen werden uitgeprobeerd : een eerste, achter het Museum, waar een Duits kanon opgesteld stond en waar een groene achtergrond aanwezig was; een tweede aan het snijpunt van de Charles de Kerchove-laan en de parkingang, waar meer licht was, maar waar een paar bomen zouden moeten verdwijnen en aanpassingswerken nodig zouden zijn.

's Namiddags werd het gabarit naar het Edward Anseeleplein vervoerd. Nu waren er zestien leden aanwezig, waaronder alle zes de socialisten en de leden van het Comité Van Beveren. Het model werd eerst in voorraanzicht en later in profiel t.o.v. de Speldenstraat opgesteld. Hier bleek een volledige transformatie nodig te zijn.

Andere plaatsen werden niet uitgetest.

In vergadering stemden Hulin de Loo, Baron Verhaeghen en Van Hamme voor het Garenplaatske, de dertien resterende voor de Heuvelpoort. Het voorstel van Hulin de Loo werd aanvaard, uit eerbied voor de artist, hem de keuze te laten tussen de twee mogelijke vestigingsplaatsen aan het park.

In een sarcastisch antwoord aan schepen De Saegher weigert Van Biesbroeck de keuze te maken : *“Dat de kommissie de gansche verantwoordelijkheid op haar neme, en zeggen wij dat, wat zij doet vast en zeker wel moet gedaan zijn.*

En op zoo'n manier zal die allée toch wel de Vanbiesbroecklaan” worden, gezien dat er daar, benevens het monument, mijne mastplanters zich bevinden, alsook verscheidene figuren door wijlen mijn onkel Louis uitgevoerd tot versiering van het Museum.

Dus was ik alleen van gedacht dat de plaats aan Gent Zuid betaamde, daar waar Excelsior prijkt; die brons is en door-vuil (crasseux) ten gevol-

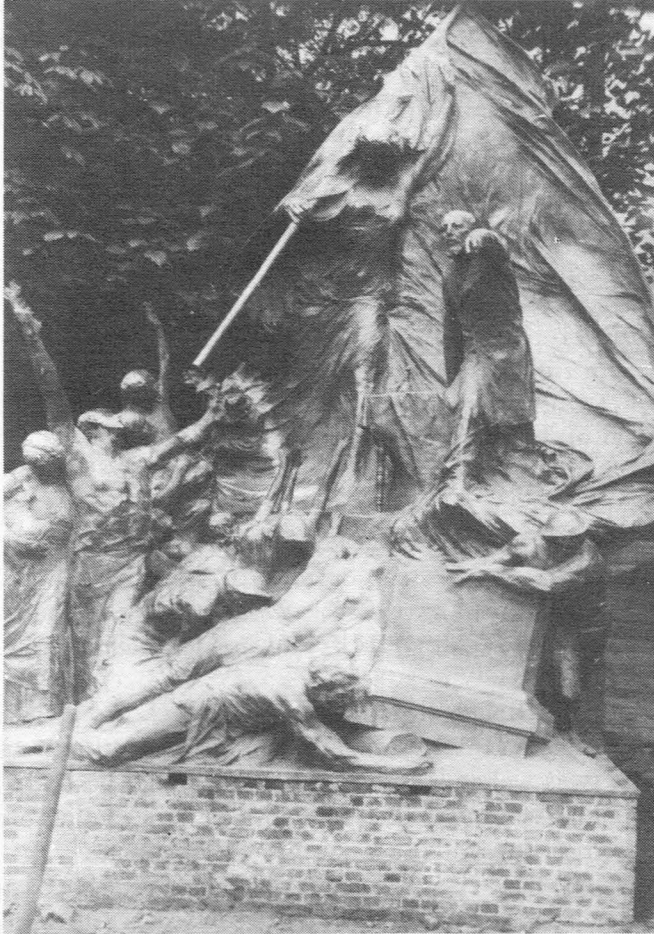

Foto 9. Pas geplaatst monument in het park (Foto Archief en Museum van de Socialistische Arbeidersbeweging, Gent).

ge van het afdruppen der boomen; veel beter op zijn plaats ware hij (na kuissching) in het Museum zelf. De publieke plaatsen zijn geschikt voor monumenten, het museum voor beelden.

Nu, laat ons niet terug komen op de beslissing door de "Comission des monuments" genomen. Die komissie samengesteld uit doorluchtige in kunst uitgezocht in de dry partyen moet er toch iets van kennen, zoo-niet veel."

Tenslotte nam de Gemeenteraad in zitting van 14 juni 1926 het besluit dat het de hoek van het park zou worden achter het Museum tussen de Hofbouwlaan en de ingang van het park.

Het wegnemen van de planten en struiken diende geregeld te worden met

De Wilde, bestuurder van de Stedelijke Beplantingsdienst, en het verplaatsen van het Duits kanon met Dufour, opzichter van de Wegenisdienst.

V. AFFICHES VOOR DE INHULDIGING

1) Affiche van Jules Van Biesbroeck

Op 15 januari 1926 werd aan Van Biesbroeck gevraagd om een kunstaf-fiche te maken voor de inhuldiging van het monument. Pas op 20 maart antwoordt hij aan Vergeylen, dat hij een geslaagde schets klaar heeft, maar wacht om ze aan de goedkeuring te onderwerpen totdat hij de juiste tekst, die erop moet komen, ontvangen heeft. Die tekst zou wel beperkt moeten zijn.

Een week later wordt hem de tekst toegestuurd. Het document is niet bewaard, maar uit het begeleidend schrijven vernemen we dat de affiche tweetalig moet zijn, daar ze over het ganse land verspreid zal worden. De datum en de naam van Van Beveren moeten goed in het oog springen. Gentsche Federatie enz. mag eventueel in een kleinere letter. Gevraagd werd ruimte te voorzien voor het programma, in de aard van de affiche die Van Biesbroeck in 1925 ontwierp op last van Jan Samyn (1869-1933) voor het 50-jarig jubelfeest van de socialistische vlasbewer-kersvereniging.

Op 12 juni was de affiche voltooid. Van Biesbroeck had intussen een reis naar Zuid-Algerië achter de rug. Gezien haar afmetingen zond hij ze per spoor; pas twee weken later arriveerde ze op haar bestemming. Ze stelt geschematiseerd de linker- en voorste groep van het monument voor terwijl de rest nog achter een gordijn verborgen zit.

De kunstenaar, die naar zijn zeggen *“er neidig aan gewerkt”* had, gaf precieze richtlijnen voor de drukker. Hij wenste dat alles zo getrouw mogelijk nagebootst zou worden en vroeg meer bepaald goed de tintverschillen van de zwarten te respecteren; goud te gebruiken indien mogelijk en anders een geel dat het goud zo goed mogelijk benaderde; geel papier te gebruiken zoals voor de tekening en indien dit niet kon de wimpels licht roze te tinten om uit te komen op wit papier.

Vergeylen stelde Van Biesbroeck gerust : *“Het affiche is in handen gegeven van den steendrukker Collier, die over een flinke graveur beschikt en deze heeft mij beloofd het zoo getrouw mogelijk te imiteeren”* (28. 06.26).

De affiche kon in haar volle grootte gedrukt worden zonder aaneenzet-tingen.

Tweemaal werd prijs gevraagd aan de Etablissements Lithographiques Rob. Colier, Onderstraat, 3-7, te Gent. Op 10 juni voor een driekleurige steendruk, formaat 68 x 83 cm; op 28 juni voor een grotere litho, formaat 110 x 160 cm, plus gouddruk. De eerste offerte bedroeg – het cli-

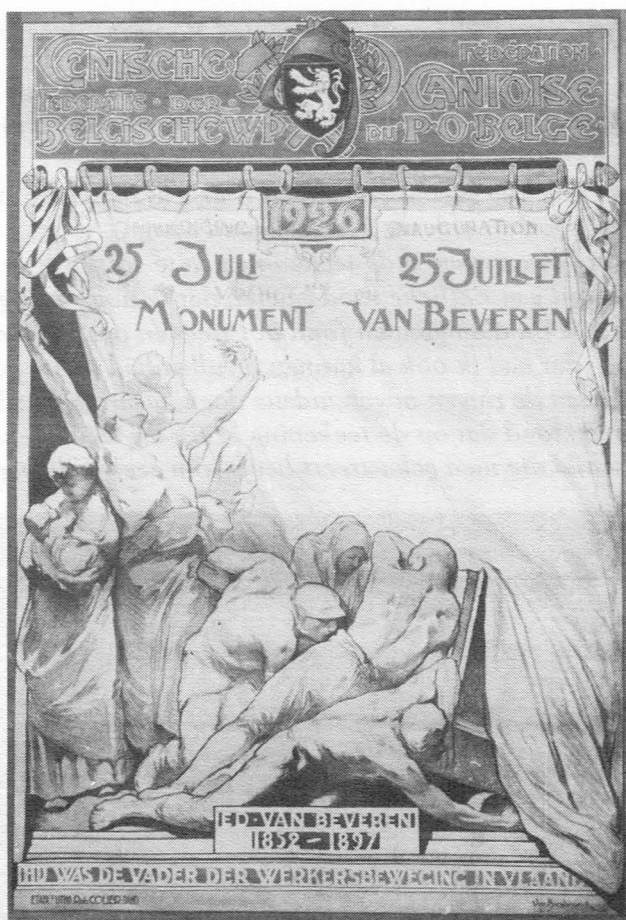

Foto 10. Affiche ontworpen door Van Biesbroeck (Foto Archief en Museum van de Socialistische Arbeidersbeweging, Gent). Ze werd op posterformaat heruitgegeven door AMSAB.

ché niet inbegrepen – 750 fr. voor 500 exemplaren, 900 fr. voor 750 stuks en 1.000 fr. voor evenveel stuks. De tweede offerte bedroeg 3.250 fr. voor 500 exemplaren.

Van Biesbroeck vroeg voor het werk 1.500 fr., die aan zijn zaakgelastigde Vermêeren overhandigd moesten worden.

De negatieve appreciatie van een verbitterde Van Biesbroeck na de inhuldiging geven we hier, wat de affiche betreft, volledig weer (brief aan Vergeylen 17.08.26) :

“de affiche die ik gemaakt heb word archi slecht gereproduceerd door nen sul van gentsche knoeier die niet op de hoogte is. die slechte gereproduceerde tekening en niet de echte die ik gemaakt heb word gepho-

tographeerd en gereproduceerd in t'dagblad Vooruit... Waarom ?!!!

...
K'zegde hier boven dat het vertolken van mijne teekening als kunststaffi-
che schandaalig is – van nen onkundige gentsche knoeier en wanneer
ik zoo iets bevestig wil ik er de reedenen voor opgeven.

Iedereen zal t'prachtig gevonden hebben – er was immers rood op veel
rood – te veel rood en ook veel, te veel goud aan –

Men had beloofd nauwkeurig de teekening naa te volgen !! denkt u niet :
had ik den boord van t'affiche rood gewild, dat ik nog genoeg verf had
om dit te doen ? En dien gouden fond in t'steenen opschrift an onder
aan de basis – dat had ik ook al kunnen invullen had ik het goed gevon-
den – En het aan de ringen opgehoudene doek, waarom werd dit met
wit opgelicht ? stond dat op de teekening ?? En dit leeuwte van t'gent-
sche wapenschild die men gekastreert heeft (om zeeker de papen niet te

Foto 11. Affiche ontworpen door Alfons Foucaert (Foto
Archief en Museum van de Socialistische Arbeiders-
beweging, Gent).

kwetsen) die was niet goed geteekend door Van Biesbroeck, den steendrukker heeft dat, en nog andere dingen en beetje verbeterd zoo vond hij noodig van nagels aan te duiden in de teenen van de liggende werkmán op t'voorplan – allé mercie !

Van Biesbroeck word oud, hij kan bekan niets meer, zelfs niet teekenen, k'zal e kik da ne keer betermaken, laat mij doen ge zult er kontent van zijn menheere.

Enfin t'en is aan allen niet gegeven .....

t'volk, de 90 % zal t'goed gevonden hebben, t'komt immers uit Van Biesbroecks klouwen, maar tot mijne schande blyven er 10 % over die zegen, en met recht op dit wijzende – Van Biesbroeck verslapt ginder in dat te zalig klimaat van de Riviera !”

2) Affiche van Alfons Foucaert

Daar er drie maanden verliepen tussen het zenden van de tekst van de affiche naar Van Biesbroeck en het ontvangen van de affiche, vreesde men met lege handen komen te staan en liet men een litho-affiche drukken van de hand van Alfons Foucaert, machienezetter in Vooruit.

Van Biesbroeck vond deze “voorlopige affiche” goed, proper en van smaak getuigend, maar achteraf bekleog hij er zich over dat ze niet vermeldde wie de maker van het monument was.

VI. DE INHULDIGING

Op 15 januari 1926 werd aan Van Biesbroeck meegedeeld dat de inhuldiging van het monument op zondag 25 juli zou doorgaan, sluitingsdag van de Gentse kermis. Langer wachten tot eind augustus of begin september was uitgesloten omwille van de gemeenteraadsverkiezing. De inhuldiging zou hen dan kwalijk genomen worden als propagandastunt. (Het Hl. Hartmonument werd onthuld op 03.10.26).

Men was zinnens aan het feest een nationaal karakter te geven.

De kunstenaar werd uitgenodigd om op de plechtigheid aanwezig te zijn. Uitnodiging die herhaald werd op 28 juni en tevens vroeg men hem aanwezig te zijn op het banket dat men een dag voordien voor Vader Anseeles 70ste verjaardag zou inrichten.

Nauwelijks drie dagen na deze tweede uitnodiging antwoordde Van Biesbroeck. Hij liet de brief door zijn echtgenote schrijven. “*k heb er mijnen secretaris op gezet om daa boterameke te schrijven binst daa'k ik werke*”, voegde hij er eigenhandig aan toe.

Hij dankte het bestuur voor de uitnodiging. Maar de reis is ver en duur : heen en terug 600 fr., nadien veranderd in 700.

Hij verbond duidelijke voorwaarden aan zijn komst.

Het borstbeeld van Anseele, dat hij pas beëindigd had en waarover hij

schreef: “*K heb aan die buste lang gewerkt en 'k durf zeggen dat het een succes is, ten is niet Anseele van de laatste tijden, 't is als eene quintessence van geheel zijne energieke mannelijke loopbaan, k'ben zeker dat het een ander document is voor de partij geluk de buste van Van Beveren is*”, zou hij willen in brons gieten om ze de partij aan Anseele te laten geven bij diens 70ste verjaardag.

De kostprijs? “*'k Kan aan de partij die altijd aan 't klagen is de volle prijs voor dit werk niet vragen. Gij (= Vergeylen) als secretaris lanceert eene vraag van inschrijving aan de verschillende vaakvereenigingen en rond in 't land aan de roode centers of zij eene copie willen van die buste in gepatienteert plaaster aan fr. x of in brons aan fr. xx. Een beetje propagaande en de buste tentoongesteld wanneer de vreemde gezellen komen den 25sten voor de inhuldiging van het monument en het gaat van zelfs, vooral in 't waalland*”.

Hij was bereid over te komen, wanneer men op dit voorstel zou ingaan. Het Comité Van Beveren verklaarde zich bereid de verplaatsingskosten voor zijn rekening te nemen (10.07.26). Maar voor de rest was het antwoord negatief. In 1924 ter gelegenheid van de Eicos-tentoonstelling had men een bas-reliëf van Anseele laten maken door Paul Wissaert (1885-1972). Het werk van deze Brusselaar werd op grote schaal verspreid over de Volkshuizen. Amper twee jaar later de buste trachten te verspreiden zou weinig kans op succes hebben.

In 1924 werd Anseele eveneens gehuldigd voor de vijftigste verjaring van zijn intrede in de partij. Hij ontving toen een bronzen buste, uitgevoerd door de zoon van August De Winne, hoofdredacteur van “Le Peuple”, schrijver van “Door arm Vlaanderen”. Wellicht betreft het Robert De Winne, geboren te Mechelen in 1893, leerling van de Academie van Mechelen en van de Hogere Rijksschool voor Architectuur en Visuele Kunst in Ter Kameren, beeldhouwer van monumentale kunst (?). Vader De Winne had de partij daartoe verzocht.

Aan Anseele nu opnieuw een bronzen buste geven zou in herhaling vallen zijn.

Vermits op zijn wensen niet werd ingegaan, ontbrak Van Biesbroeck op de inhuldigingsplechtigheid. En hij was duidelijk op zijn tenen getrapt. Hij antwoordde niet op de brief, en het was al volop augustus als Vermêeren aan Vergeylen mededeelde dat de reden van Van Biesbroecks afwezigheid het ongesteld zijn was van zijn familie.

Intussen vond de plechtigheid plaats.

Op 10 mei 1926 had Johan Lefevre, een vertegenwoordiger, wonende Pikelharingstraat, 29, te Gent, aan volksvertegenwoordiger Dees Cnudde voorgesteld een lichtstoet in te richten voor de inhuldiging van het monument. Het thema zou de strijd te Gent voor vrijheid en democratie

zijn. De stoet zou twee delen omvatten. De strijd in het verleden zou in het eerste deel aan bod komen : een schets van Borluut, Jacob van Artevelde, Philips van Artevelde, Hyoens, Hembyze en de la Kethulle, Sneysens en de Pacificatie, e.a. In het tweede deel zou het heden afgebeeld worden met de voorkampers van het socialisme (De Ridder, Moyson, e.a.); de strijders van heden : secretariaten, coöperatie, mutualiteit, politiek bureau; de slachtoffers van de strijd; de strijd tegen de kapitalistische nijverheid, handel en financiën door stichting van eigen inrichtingen; Ansele; en als apotheose Van Beveren.

Dit idee werd niet gevolgd.

Naarmate de dag van de inhuldiging naderde, maakte Vooruit zijn lezers warm voor de plechtigheid : herinneringen aan Edmond Van Beveren door staatsminister Bertrand; afdrukken van de programma's van de inhuldiging, eerst summier, daarna uitgebreid, afbeeldingen van de affiche en van delen van het monument.

Op 25 juli, dag na de viering van Vader Ansele's 70ste verjaardag, en toevallig ook dag na de blijde intrede van prins Leopold te Gent, greep de inhuldiging plaats.

Om 10 uur vertrok een stoet op de Vrijdagmarkt. Langs Langemunt, Groentenmarkt, Korenmarkt, Veldstraat, Zonnestraat, Kouter, Kortedagsteeg en Walpoortstraat trok hij naar de Sint-Pietersnieuwstraat. Daar werd even halt gehouden om het vijftigjarig bestaan te herdenken van de socialistische schildersbond, waarvan Edmond Van Beveren één der medeoprichters was. Camille Lootens, een der medestichters werd er gevierd. Over het Sint-Pietersplein en door de Overpoortstraat ging het dan naar het park.

De stoet omvatte zes grote delen, waarop we niet verder wensen in te gaan. Maar tien harmonieën stapten mee op, twee accordeonistengroepen, een trompettersclub en een fanfare. Er waren vertegenwoordigers uit alle Oostvlaamse arrondissementen en uit het merendeel der Westvlaamse. De provincies Antwerpen, Limburg en Brabant hadden vertegenwoordigers en ook het Walenland. Deelnemende groepen hadden van Ansele, die minister van IJzerenwegen was, 50 % korting op de verplaatsing gekregen.

Zoals in vroeger jaren werden er ook praalwagens ingelast. Hun aantal was weliswaar beperkt tot twee : een der vakbonden en een der coöperatie.

Hoe deze laatste opgevat was vernemen we uit een voorbereidend schrijven (09.07.26) aan het Bestuur van de Volkskinderengroep "Verbroedering" van de Brugse Poort : *"...twaalf lieve meisjes... tusschen de 12 à 14 jaar in het wit gekleed, met een rooden band van 10 cm in fripé-papier over den rechter schouder...Op het hoofd...niets...tenzy een wit lint, ...zooveel mogelyk...op dezelfde wyze.*

Foto 12. Uitnodigingskaart voor de inauguratie toebehoord hebbend aan Oscar Roelandts (Archief en Museum van de Socialistische Arbeidersbeweging, Gent).

... twee flinke jonge vrouwen...van omtrent 20 jaren...De eene jonge vrouw op een troon; haar kleet is een witte grieksche toga; de haren zullen op de schouder loshangen...De andere jonge vrouw zal vooraan op den wagen rechtstaan; zij verbeeld Marianne..."

De liberale "Gazette van Gent en der beide Vlaanderen" had het over een "talrijke stoet", maar het katholieke "Het Volk", dat in haar dinsdageditie van 27 juli op de derde bladzijde toch 17 regels aan het gebeuren weidde, merkte schamper op: "De deelname der Gentenaars aan den stoet was eerder gering. Niettegenstaande nogal vele groepen uit de Vlaanderen gekomen waren, duurde de optocht in 't geheel 25 tot 30 minuten dit in vergelijking met stoeten van één tot twee uren vroeger, toen de socialisten op het kapitalisme volop konden tempeesten."

Heel wat dignitarissen en mandatarissen waren aanwezig. Onder hen Louis Bertrand, Minister van Staat en Baron Braun, oud-burgemeester en oud-volksvertegenwoordiger van Gent.

Ook leden van de familie Van Beveren waren aanwezig. We konden niet preciseren wie: de weduwe, de zonen Ernest en Emiel, of andere. Feit is dat pas eind januari 1925 voor het eerst contact opgenomen werd met Camilla De Witte, weduwe Van Beveren (1856-1935). Zij diende de toe-

lating te verlenen om een standbeeld op te richten voor haar echtgenoot op een openbare plaats.

Anseele, medestrijder van Van Beveren en tevens zijn testamentuitvoerder, kon de tijd niet vinden om persoonlijk contact op te nemen met de weduwe uit de Mirystraat. Wel maande hij dringend aan met een delegatie de toelating te gaan vragen en een ondertekende, schriftelijke verklaring mee te brengen.

Op 13 juli 1926 werd ze per brief uitgenodigd om aanwezig te zijn op de inhuldiging, nadat ze veertien dagen voordien twee foto's toegestuurd had gekregen : een met het profiel van de kop van het monument en een van de kunstafbeelding.

Om 11 uur had de onthulling van het monument plaats. De eerste toespraak werd gehouden door Anseele. Hij sprak emotioneel, namens de socialistische partij en maakte o.a. een vergelijking met andere monumenten. *"Het beeld van Artevelde sloot de geschiedenis van Gent in zijn helfhaftigen strijd der Middeleeuwen; het beeld van Lieven Bauwens wekt Gent uit zijn slaap en voert het als groote nijverheidsstad op in de moderne wereld. Het beeld van Van Beveren opent voor Gent een nieuw tijdvak, het tijdperk van den "Vooruit" van Gent, dat van den zegevierenden arbeid, en het veroverd voor het socialistisch Gent eene eereplaats in de internationale werkersfamilie van den socialistischen verlossingskamp van den arbeid. Heil zij hem !"* Toen werd het doek van voor het monument verwijderd.

Na Anseele sprak Victor Serwy, afgevaardigde van het Coöperatief Verbond van België. Gust Balthasar, schepen van de Stad Gent, nam eerst namens het stadsbestuur het gedenkteken in ontvangst, en sprak dan als afgevaardigde van de Algemene Raad van de Belgische Arbeiderspartij. Tenslotte voerde G. Laroche, afgevaardigde van de Syndicale Commissie van België het woord.

Voor het eerst werden te Gent luidsprekers gebruikt. Ze werden geleverd door Bell Telephone Manufacturing Company uit Antwerpen. Voor het halfdozijn vroeg de firma een huurprijs van 3.000 fr., maar stelde zich tevreden met 1.500 fr., daar Vooruit zelf het vervoer en de opstelling deed.

De cantate "Vooruit's Roem" van Jef Van der Meulen (1869-1931), op tekst van Aimé Bogaerts (1859-1915), werd onder leiding van de toondichter en van Adolf Hoefman door 600 zangers uitgevoerd. Deze cantate werd voor het eerst ten gehore gebracht bij de inhuldiging van "Ons Huis" op de Vrijdagmarkt in 1902. Er waren toen duizend muzikanten en zangers, bijgestaan door twaalf bazuinblazers.

De voorbereiding van deze tweede uitvoering verliep niet rimpelloos. De wekelijkse repetities werden niet zoals het hoorde bijgewoond. Bijna

niemand van het bediendenpersoneel van de coöperatieve instellingen, vakbonden en Bond Moyson nam deel. Begin juni 1926 waren er hoogstens driehonderd zangers, vrouwen, mannen en kinderen, ingeschreven, terwijl er minstens zeshonderd nodig waren voor een openluchtuitvoering. Een bijzondere oproep was nodig om niet in schande te vallen en de cantate te moeten afvoeren bij gebrek aan de nodige zangers.

Begin mei 1926 werd een gelegenheidskantate voor de inhuldiging ingestuurd door F. Rogge, een gepensioneerd onderwijzer. Oscar Roelandts vond ze niet van verbluffende vlucht, maar drukte ze niettemin af in het Zondagsblad. Niet op muziek gezet, werd ze evenmin uitgevoerd.

Na de uitvoering van "Vooruit's Roem" werden tal van bloemenkransen aan 't monument neergelegd.

De Jonge Wachten verkochten ten voordele van hun propagandafonds de foto met Van Beverens kop in profiel. Van Biesbroeck stoorde zich hieraan achteraf, omdat men zo vrijpostig was geweest hem geen toelating te vragen en dat op de postkaarten de vermelding van de beeldhouwer ontbrak.

's Namiddags tenslotte werd om 15 uur in de "Koninklijken Franschen Schouwburg" een zangtornooi ingericht door het socialistisch mannenkoor de "Marxkring".

Van Biesbroeck die afwezig bleef toonde zich teleurgesteld over de weinige aandacht die hij in het geheel der plechtigheid kreeg.

Een huldewoordje van Ansele die het had over *"hulde zij den grooten kunstenaar Jules Van Biesbroeck. Hij die Van Beveren goed heeft gekend en diep heeft begrepen, hij heeft hem op dit voetstuk doen herleven. Zijn kop is een meesterwerk..."*

En Balthasar die het over het monument had *"door een onzer grootste, zoniet den grootste, kunstenaar onzer stad, Jules Van Biesbroeck zoon, ...uitgevoerd."*

Vooruit vermeldde hem als laatste, in één adem met de "koperslager" Vindevogel en dankte hen voor het geleverde prachtwerk.

"... de uitknipsels van gazetten geven t'verslag van de feestelijkheden de verschillende discours – maar daar is zeer weinig spraak over de kunstenaar – niet dat dit me ergert ge weet het genoeg maar k'stel vast alleenlijk dat by voorbeeld de Peuple niet eens mentie maakt wie t'monument vervaardigd heeft –" schrijft hij naar Vergeylen (17.08.26). En verder : *"...dat zeer weinig gedaan is geworden om ter dezer gelegenheid me een beetje reputatie bij te winnen voor de geleverde geestes en kracht inspanning die noodig geweest is tot het ten goede brengen."*

VII. KOSTPRIJS EN FINANCIERING

Op 1 oktober 1923 werd een brief naar de partijgenoten gericht door de

Foto 13. Oproep tot storting voor het monument Van Beveren (Avanti "Een Terugblik", tweede uitgave, deel 3, p. 226).

Gentse Federatie van de B.W.P. met vraag om toelagen of afzonderlijke giften. Ze konden gestort worden op het postchequenummer van Gust Foucaert in "Ons Huis" op de Vrijdagmarkt.

Op 16 december daaropvolgend werd een groot partijfeest gehouden in het Feestlokaal ten voordele van de onderneming. Diverse socialistische kunstkringen – maar niet alle – verleenden kosteloos hun medewerking. Het was de start van een ganse propagandaweek tot 22 december. Een week voordien (07.12.23) hadden de georganiseerde arbeiders en arbeiders een circulaire ontvangen en nu had een souchenverkoop plaats. Drie soorten souchen waren in omloop : witte van 2 fr., groene van 1 fr. en rode van 1/2 fr. Gevraagd werd één uurloon af te staan.

Men was niet wild enthousiast. Reeds vóór 7 december lieten de vertegenwoordigers van de metaalbewerkersbond aan de secretarissen weten dat de arbeiders het geven moe schenen te worden.

Bij het bediendenpersoneel van Vooruit bracht men intekenlijsten in omloop met de vraag vijf weken achtereen in te tekenen voor telkens 1 fr.

Op 17 januari besliste het Middencomiteit dat geen enkel feest of vertoning nog mocht voorbijgaan zonder bij de ingang van de feestzaal een schaal voor bijdragen te plaatsen.

Aan Van Biesbroeck werd gevraagd een prent- of postkaart te maken, die kon verkocht worden op de Eicos-tentoonstelling. We zagen reeds

dat hij daartoe niet bereid was. De partij liet toen – zonder Van Biesbroecks toestemming – postkaarten drukken van Van Beverens portret geschilderd door Van Biesbroeck met het onderschrift : “Hij was de vader der werkersbeweging in Vlaanderen en een der stichters van Vooruit”. Van Biesbroeck had dit schilderij vervaardigd in Italië en het vandaar uit voor de kunsttentoonstelling in de “Salle Blanche” van het Brusselse “Maison du Peuple” gestuurd. Op deze tentoonstelling, lopend van 2 tot 15.08.1902, hingen werken geschonken door o.a. Vanderstappen, Lambeaux, Meunier, Dillens, e.a., die verkocht zouden worden als steun voor de weduwen en wezen van de slachtoffers voor het Algemeen Stemrecht, gevallen in april 1902. We konden niet achterhalen door wie het doek aangeschaft werd en tegen welke prijs.

Deze kaarten werden binnen en buiten de omheining van de tentoonstelling aan een halve frank 't stuk verkocht. Van Biesbroeck protesteerde er achteraf tegen (27.06.24).

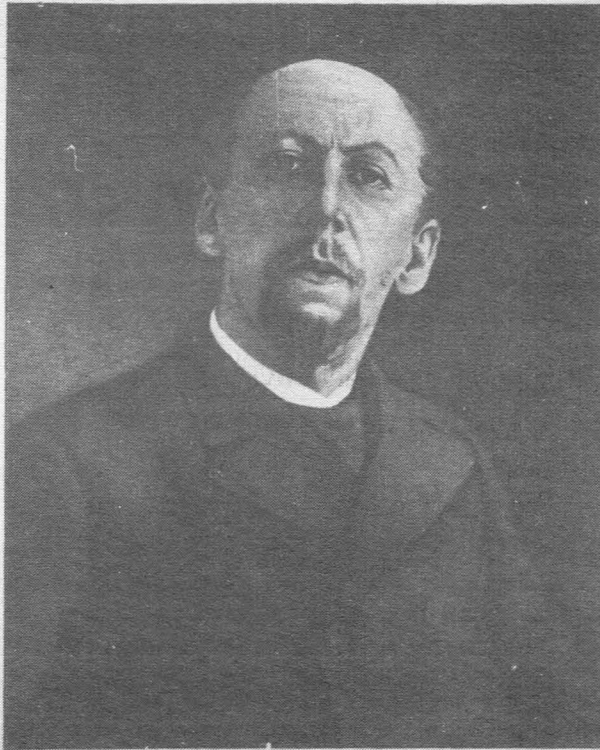
Eind 1924 werd evenals het jaar voordien in de week van 16 tot 22 december een propagandaweek gehouden voor het monument : artikelen over Edmond Van Beveren in Vooruit, oproep om één uurloon af te staan door souchenaankoop, uitdelen van manifesten, toespraken en vanaf 6 december een projectie in de cinema's.

Op 3 december ging Van Biesbroeck de verbintenis aan de uitvoering van het monument op zich te nemen voor een som die de 100.000 fr. niet mocht overtreffen. Een contract werd begin januari opgesteld, waarbij Van Biesbroeck een honorarium van 40.000 fr. zou ontvangen, verhoogd met 10.000 fr. voor grondstoffen, vervoer en dergelijke.

Eind van de maand werd op de offerte van de firma Vindevogel ingegaan. Deze zou voor 70.000 fr. het monument gieten. Aan deze firma werd op 18 augustus 1924 20.000 fr. betaald en op 8 januari 1925 5.000 fr. Op 1 april 1925 werd de Fonderie de Bronze et Cuivre d'Art V. Ch. Vindevogel omgevormd tot de S.A.Fonderies d'Art Vindevogel. Deze nieuwbakken naamloze vennootschap vroeg op 31.07.1925 een prijsaanpassing. Motivering : de prijzen van de grondstoffen waren sterk gestegen en uit het nazicht van de uitgevoerde modellen bleek dat het kunstwerk heel wat ingewikkelder was dan men op basis van de maquette verwacht had. De prijs werd dan ook op 24.09.1925 van 70.000 fr. naar 75.000 fr. opgetrokken.

Op 30 augustus drong Van Biesbroeck aan op een voorschot van 30.000 fr. “*ben literaal op t'zand ! k'heb overal schulden !*”, schreef hij naar Vergeylen.

Hoewel het vervaardigen van het monument veel meer tijd in beslag genomen had dan voorzien wou hij niet terugkomen op de 40.000 fr. voor het gepresteerde werk. Wel wenste hij een verhoging van de onkostenver-

*Hij was de vader der werkersbeweging
in Vlaanderen
en een der stichters van « Vooruit ».*

Foto 14. Postkaart verkocht ten voordele van het monument : Edmond Van Beveren geschilderd door Jules Van Biesbroeck (Foto Archief en Museum van de Socialistische Arbeidersbeweging, Gent).

goeding, omwille van de verhoogde daguren en prijzen van hout, plaaster en potaarde. Daarenboven was er het verplichte hotelverblijf met de ganse familie.

Hij staaftde zijn vraag met volgende detaillering :

- eerste deel van het monument uitgevoerd te Bordighera :
- kas voor het verzenden 1.100
- verzenden 700
- modellen 500
- potaarde 400

– plaaster	400	
– ijzer, vodden, hout	100	
– mouleerder	<u>600</u>	
	3.800	3.800
– reis Bordighera-Gent		1.029
– hotelverblijf van 22.04 tot 22.09 = 150 dagen		
– slapen en ontbijt	40	
– middageten	25	
– avondeten	25	
– 10 % dienst	<u>10</u>	
	100 x 150	15.000
– uitgevoerde werken te Gent		
– mouleerder	942	
– hout	50	
– vodden	20	
– plaaster, potaarde, aankletser, etc.	<u>2.942</u>	
	3.754	3.754
– nog uit te voeren werken te Gent		
– mouleerder	1.200	
– vodden en hout	100	
– plaaster	<u>200</u>	
	1.500	1.500
– terugreis Gent-Bordighera		<u>1.029</u>
Totaal voor “brute onkosten”		26.112
Ontvangen		<u>10.000</u>
Rest		16.112

De onkosten zouden volgens hem nog veel hoger geweest zijn had hij het werk te Bordighera afgemaakt. Zelf verscheen hij niet graag voor de Commissie, daar hij mondeling aan deze rekening niets toe te voegen had. Daarom vroeg hij Vergeylen zijn vraag te verdedigen. Het werd eind oktober 1925, na een brief van een bedlegerige Van Biesbroeck met vraag om uitleg, vooraleer Vergeylen hem de weinig rooskleurige financiële toestand uiteenzette.

– Opbrengst van de inschrijvingslijst		62.881,40 fr.
– Gedane uitgaven :		
– aan Van Biesbroeck	30.000,00 fr.	
– aan de bronsgieterij	25.000,00 fr.	
– drukwerk, schrijnwerkers, bouwwerklieden, etc.	<u>7.624,07 fr.</u>	
	62.624,07 fr.	<u>62.624,07 fr.</u>
– Rest in kas		257,33 fr.

– Nog te betalen :

– aan Van Biesbroeck	36.000,00 fr.
– aan de bronsgieterij	50.000,00 fr.
– onkosten voetstuk	50.000,00 fr.
– onkosten inhuldigingsfeest	<u>15.000,00 fr.</u>
	151.000,00 fr.

Daar men oorspronkelijk een uitgave voorzien had van 150.000 fr., nl. 70.000 fr. voor de bronsgieter, 40.000 fr. voor de beeldhouwer, 10.000 fr. aan grondstoffen en 30.000 fr. voor voetstuk en diversen, en thans aan 213.000 fr. zat, maakte dit een meeruitgave van 63.000 fr. voor al de staartjes die er bijgekomen waren.

Om dit tekort van 151.000 fr. te helpen dekken, schreef de Bank van de Arbeid in voor 25.000 fr., haar beheerders tesamen voor 15.000 fr. en “Les Filatures et Tissages Réunies” voor 25.000 fr. De Maatschappij Vooruit stortte nog eens 10.000 fr., nadat ze in 1923 tweemaal 5.000 fr. had gegeven. Bij de vakverenigingen kon moeilijk nog wat losgemaakt worden. Zij betaalden al tweemaal 0,25 fr. per lid; zes weken lang betaalden ze bij de staking van de metaalbewerkeren 0,50 fr. per lid; en met de provinciale verkiezingen waren ze zo bereidwillig geweest nog eens 0,50 fr. per lid aan de Partij te betalen.

Bond Moyson leverde 2.000 fr. en kon moeilijk beter, gezien de financiële lasten verbonden aan de oprichting van de nieuwe kliniek.

Aankloppen bij verenigingen buiten Gent bracht geen oplossing, na het geringe succes van de inschrijvingslijst van 1924.

Zo bleef uiteindelijk nog een tekort te delgen van 74.000 fr.

Het Comité vroeg Van Biesbroeck ook een sacrificie : 16.000 fr. meeruitgaven te verminderen met 6.000 fr. De kunstenaar deed deze “goede geste” en werd uiteindelijk betaald op 24 november 1925.

Bij het opmaken van de balans op 14 december 1925 bedroeg het tekort nog 68.933,47 fr. Hoe dit uiteindelijk werd aangezuiverd, hebben we niet kunnen achterhalen.

Na afwerking van Edmond Van Beveren en Marianne, werd op 27 november 1925 aan Vindevogel een tweede schijf van 20.000 fr. betaald. Een derde van 15.000 fr. op 15 januari 1926, een vierde van 5.000 fr. op 26 maart en een evengrote vijfde op 26 mei. Vindevogel had voor deze laatste (28.05.26) 10.000 fr. gevraagd, maar men hield de laatste 5.000 fr. als waarborg in. Ze werd na de patine en de plaatsing op 23 augustus ver-effend.

Drie dagen later schreef de directeur-gerant van Vindevogel naar Vergeylen. Zonder in details te treden, blijkt dat er wel wat fout liep met de boekhouding van deze firma. Ze beweerden een verlies te lijden van om en bij de 36.000 fr. te wijten aan problemen bij het verbinden van de

verschillende stukken van het monument. Vooruit was niet verplicht tussen te komen in dit verlies, stelden ze, maar ze hoopten dat de Maatschappij het verschil zou willen betalen tussen hun prijs en de hoogste destijds ingediend door de andere concurrenten. Dit zou dan 20.000 fr. uitmaken.

De partij antwoordde op 3 september en staaft met cijfers dat het verlies slechts om en bij de 26.000 fr. was, maar dat ze niet tussenbeide zou komen, gezien het om een forfaitaire prijs ging en ze zelf te veel financiële moeilijkheden had.

De katholieke "Le Bien Public", die op 27 juli 1926 schreef "*Le groupe, entièrement en bronze, a coûté, paraît-il, environ 120.000 francs*" was dus wel slecht ingelicht.

Werd Gent een prachtig monument rijker, voor de betrokkenen was het financiële aspect eerder een ... strop.

BIBLIOGRAFIE

- A.M.S.A.B. – Verslag Beheerraad Vooruit I – 17.12.1921 – 06.09.1924, nl. 11.08.1923.
- A.M.S.A.B. – Dossier Edmond Van Beverenmonument : correspondentie, facturen, foto's, etc.
- Avanti "Een Terugblik. Bijdrage tot de geschiedenis der Gentse arbeidersbeweging", tweede druk, Gent, 1930, 3 delen; deel 3, pp. 226-232.
- Chabot G. "Gentse standbeelden : Edward Anseele – Edmond van Beveren" in "Toerisme in Oost-Vlaanderen"; mei-juni 1965; 14e jg. nr. 3, pp. 66 & 69.
- Despretz A. "Julius Pieter Emmanuel Van Biesbroeck (1873-1965)" in "AMSAB-tijdingen" I, 1983, nr. 3-4, pp. 70-73.
- Haerens K. "Standbeelden van Gent", Gent, 1977; pp. 25-26.
- Janssens S. "In het openluchtmuseum te Gent, de Arteveldestad", Gent, 1980; pp. 52-54.
- Kranten en weekbladen :
  - "Le Bien Public" 27.07.26.
  - "La Flandre Libérale" 26-27.07.26.
  - "Gazette van Gent en der beide Vlaanderen" 26-27.07.26.
  - "Het Laatste Nieuws" 26.07.26.
  - "Le Peuple" 26.07.26.
  - "Het Volk" 27.07.26.
  - "Vooruit" 02.08.02; 29.08.23; 14.09.23; 03.03.26; 21-27.07.26.
  - "Zondagsblad Vooruit" 25.07.26; 12e jg., nr. 13.
- Roelandts O. "Le monument Van Beveren à Gand" in "Savoir et Beauté" sept. 1926, pp. 269-271.
- S.A.G. : Bergmans P. & De Breyne J. "Commission des monuments et des sites de la ville de Gand 1923-1926", pp. 23, 71, 72, 74, 77, 78.
- "Le 43 Salon Triennal à Gand" in "Gand Artistique", 4e jg., 1925, nr. 6, pp. 117-136.
- "Stad Gent – Gemeentebld 1924 – Eerste halfjaar" Gent 1924, zitting 21.01. 1924, nr. 12.

- “Stad Gent – Gemeenteblad 1926 – Eerste halfjaar” Gent 1926, zitting 14.06. 1926, nr. 60.
- Vercammen R. “Documenten van en over Edmond van Beveren 23 aug. 1852-3 dec. 1897” in “Germinal-Reeks”, 14e jg., nr. 8-9, dec. 1947-jan. 1948.

Wij houden er aan onze dank te betuigen aan de heer André Verbeke die bereidwillig documentatie afstond en aan de heer André Walgraef, die een gedeelte van het fotografisch materiaal voor zijn rekening nam.

André DESPRETZ

INVENTAIRE ARCHÉOLOGIQUE – FICHE Nr. 165

Op 10 maart 1900 stelde Victor Vander Haeghen, in de Franse taal, de volgende fiche op in de rubriek “Handschriften – Stadsarchief (Reeks 93, nr. 3) – XIVE-XVe eeuw” :

HET ROODBOEK VAN GENT

Dit kostbaar register, het oudste van de grote charterboeken van de stad Gent, bevat 265 bladen in perkament (het blad meet 0,33 x 0,27). Het werd begonnen in het begin van de XVe eeuw – misschien zelfs op het einde van de XIVE eeuw – en bestaat uit verscheidene delen van verschillend schrift en uiterlijk.

Men heeft er 238 oorkonden en documenten van de XIIe eeuw tot 1539 in genoteerd. Het vignet hierboven (zie foto) toont ons het boek geopend op de plaats waar de Grote Keure van de Gentenaars, verleend door de Graaf Gwijde de 8e april 1296, ingeschreven staat; een miniatuur, een Graaf van Vlaanderen te paard voorstellend, getekend in een grote N; aan het hoofd van het blad de wapens van Vlaanderen en Bourgondië en, op de zijkanten, de blazoenen van Gent, Brugge, Ieper; enkele arabesken.

De kopie van de Vrede van Gavere, 30 juli 1453, en de volgende stukken van hetzelfde tijdperk zijn versierd met gehistoriseerde letters waarin men namelijk het wapen van Filips de Goede ziet, gehouden door een engel, en de Maagd met de leeuw van Gent.

Op folio 153, dat ontbreekt, stond het fameus *calfel* (1) ingeschreven waarvan de Gentenaars het origineel alsook de kopie opgetekend in den *Rooden boek*, in 1539 verscheurden (2).